

Ponència

El projecte Vulnus: teatre a la presó METODOLOGIES TEATRALS A LA PRESÓ

Esperanza González Álvarez

Fer cultura és un dret humà, més enllà de la situació o condició de les persones i comunitats.

Com senyala Williams¹, la “cultura” es constitutiva, es “*el sistema significant a través del qual necessàriament un ordre social es comunica, es reproduïx, s'experimenta i s'investiga*”. Des d'aquest punt de vista, fer cultura és fer humanitat en tant ser humà és està inserit en l'ordre del sentit.

Negar la possibilitat de fer cultura és negar la possibilitat d'humanitat.

Però, en determinats contextos, els processos culturals s'han desenvolupat des de punts de vista merament instrumentals. Així, fer teatre a la presó s'ha utilitzat com una forma de fer teràpia social: les qualitats que poden tenir els processos creatius es poden utilitzar com a eines de modelat dels comportaments que es consideren desviats, inadequats, perillous.

Fer teatre comporta assumir la responsabilitat del treball en grup, la coordinació i precisió, els treballs d'interpretació i l'exercici de posar-se en el lloc de l'altre, la necessitat d'escolta, el control de la tensió i ansietat davant del procés creatiu, la exposició davant del públic... i, també, fer teatre comporta un treball sobre la pluralitat, la riquesa d'estímul, anar més enllà de lo immediat, la capacitat d'abstracció i la visió en perspectiva. Tot això, alhora, entrant en la dimensió del joc en un exercici d'assaig i error.

Fer teatre ofereix, també, la possibilitat de posar en pràctica l'empatia ja que, necessàriament, en les relacions entre l'actor i el personatge i entre el personatge i

---

¹ Williams, Raymond: *Sociología de la cultura*. Paidós Comunicación. Barcelona-Buenos Aires-México. 1981

l'espectador es posen en joc els mecanismes de defensa psicològics, donant la possibilitat l'elaboració, més o menys conscients, de les posicions pròpies i les de l'altre. I tot això posant en joc el cos i la paraula, la realitat i la ficció, la individualitat i el col·lectiu...

Alhora, les pràctiques teatrals que no tenen cura d'aquestes dimensions poden acabar incidint i reforçant els aspectes subjacents que perpetuen les formes socials de dominació i exclusió que, en última instància, són les que perpetuen els desequilibris socials. El paper del director davant dels actors, la cerca del resultat sense tenir cura dels processos, la competitivitat, la manca de crítica i l'exercici de la repetició sense sentit poden anular els possibles beneficis de les formes de fer teatre – i cultura – que tinguin en consideració la dimensió humana.

Òbviament, fer un teatre que tingui en consideració aquests aspectes pot ser una eina potent si l'objectiu és el modelat del comportament. Però, aquest modelat del comportament, sense donar la possibilitat de donar perspectiva sobre els processos socials que perpetuen l'exclusió i que es reproduïxen en la presó, no pot assolir els seus objectius últims: l'acompanyament en el canvi social i personal que permeti el trencament de les estructures que generen aquesta exclusió.

De fet, com senyal Williams, en tot procés artístic es produeixen els fenòmens que ell anomena de "mediació": existeix una relació pràctica entre les formes artístiques i la seva composició. Fer un tipus de teatre o un altre implica apostar per unes concepcions determinades sobre el ser humà, sobre la societat i sobre les expectatives que es tenen sobre ells.

Calen doncs, metodologies teatrals que tinguin en consideració el context d'actuació, que hagi fet prèviament una anàlisi dels objectius, de les dinàmiques, que posi en qüestió tots els elements implicats i que tingui com a finalitat el donar espai a la cultura. La cultura com a element constitutiu del ser humà i que comporta, necessàriament, una possibilitat de distància i perspectiva en relació a les realitats viscudes. I que pugui donar espai a la possibilitat d'alternativa.

Què és la presó? Com es reproduïxen a la presó els mecanismes que fan possible l'exclusió? Com funcionen la prisionalització?

Però, també, quines metodologies teatrals poden crear espais d'humanitat?